

Lätt om odling

Nr 34 • Odla frukt

Ett fruktträd ger mycket glädje. Det har nästan allt man kan önska av ett träd – överdådig blomning, färggranna, goda och nyttiga frukter. Fruktträd kan formas på flera olika sätt och förekommer i en mångfald sorter. Här kan du läsa om jord, plantering, näring och vatten, d v s hur du ger träden en bra start.

Vanliga fruktslag i fritidsodlingen är äpple, päron, plommon och körsbär. Botaniskt tillhör de familjen *Rosaceae*, dit många av våra frukt- och bärväxter hör. Beroende på fruktens byggnad delas de också in i kärnfrukt (äpple och päron) respektive stenfrukt (plommon och körsbär).

Ädelsort och grundstam

Ett fruktträd består normalt av ädelsort och grundstam. Sorten ympas på grundstammen som fungerar som rot och har stor betydelse för trädets egenskaper. Den påverkar

trädets storlek, hårdighet och hur gammalt trädet är innan det börjar bära frukt.

För fritidsodlare är urvalet av grundstammar tämligen begränsat. Vanligast för äppelträd är A2, en hårdig grundstam som ger stora träd. Mer svagväxande är grundstammarna MM106, M26 och B9. Dessa träd blir inte så stora och de bär frukt tidigare. Hårdigast och mest svagväxande av dessa är B9, zon V, de andra zon III. Svagväxande grundstammar är inte lika långlivade och kan behöva stöd.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

Gisela 5 är en ny grundstam för sötkörsbär. Den ger småvuxna träd, men hårdigheten är ännu inte fullt utprovad. Forskning och försök pågår för att få fram nya grundstammar, särskilt sådana som ger svagväxande träd.

Sedan några år arbetar man med att utveckla fruktträd som växer på egen rot. De kallas rotäktade träd och finns av plommon, körsbär och persika. De är ofta mer svagväxande än motsvarande sort på grundstam. Om trädet skadas kan ett nytt sortäktat skott växa upp från rotsystemet.

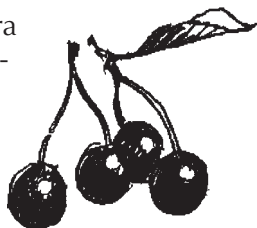
Välj bra kvalitet

När det är dags att införskaffa ditt fruktträd, håll utkik efter E-plantsmärket! E-planta är en kvalitetssymbol och innebär att fruktträden är certifierade, dvs rensade från plantburna sjukdomar, främst virus. Så gott som alla äldre fruktträdssorter har varit smittade av ett eller flera virus, ofta utan att det syns.

De certifierade fruktträden är friskare, får högre avkastning och är hårdigare än virusinfekterade träd.

Många av våra vanliga fruktsorter finns numera som virusfria E-plantor.

I trädgårdsbutiken ska träden då vara märkta med certifieringsetikett runt stammen, ofta har de även en hängbildsetikett med symbolen för E-planta. Ympa inte en virussmittad

kvist på det friska trädet, då sprids viruset till detta.

Välj också ett bra exemplar. Stammen ska vara rak och utan sår, kronan väl utvecklad med toppskott (om det är ett vanligt kronträd) och minst tre välriktade grenar. Kontrollera att jorden inte är uttorkad och att inga grova rötter växer ut på krukans undersida.

Det finns många olika sorter av äpple, päron, plommon och körsbär. Sorterna skiljer sig åt vad gäller utseende, smak, mognadstid, hårdighet och växtsätt, men också hur motståndskraftiga de är mot olika skadedörare. Genom att välja en frisk sort kan du undvika en hel del problem och arbete med bekämpning.

Läge och jord

Välj ett soligt och skyddat läge för ditt fruktträd. För att växa bra och ge välutvecklad frukt behöver trädet ljus. Är det alltför öppet och blåsigt kan det dock bli skador på träd och frukt. Där trivs inte heller pollinerande insekter.

Fruktträd trivs i många olika jordtyper, men inte där det är kompakt och dåligt dränerat eller på en mullfattig torkkänslig sandjord. Styv lera och lätta sandjordar behöver därför förbättras med mycket organiskt material som kompost, stallgödsel eller barkmull före plantering.

Ph-värdet bör vara neutralt, omkring 6–7, men för körsbär gärna kalkrikt d v s något över 7.

Undvik att plantera ett fruktslag på en plats där det tidigare stått samma eller ett närbesläktat fruktslag. Annars kan problem med jordtrötthet uppstå.

Om samma plats måste användas är det bättre att plantera kärnfrukt efter stenfrukt eller tvärtom. Blanda annars ut den befintliga jorden med lika delar kompost eller "frisk jord".

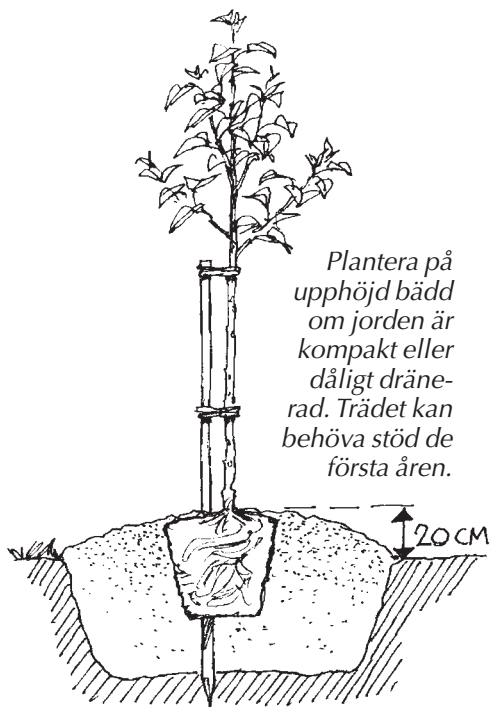
Plantering

De flesta fruktträd vi köper i trädgårdsbutiken är krukodlade. De kan planteras under större delen av året, utom mitt i högsommarvärmen. I de kallare delarna av landet är vårplantering att föredra.

Om jorden är porös kan det räcka med att gräva en grop som gott och väl rymmer kruklumpen. Är jorden runtom tät kan rötterna inte söka sig vidare och trädet kommer att växa dåligt. Då får man bearbeta och luckra jorden på en yta av 1 kvm och ner till 50 cm, för att på så vis åstadkomma en ordentlig växtbädd.

Lägg aldrig organiskt material eller gödsel i botten på växtbädden eller gropen. Däremot kan det övre markskiktet mycket väl förbättras med kompost, välförmultnad stallgödsel eller färdig planteringsjord. Blanda ordentligt med den befintliga jorden.

Plantera inte för djupt, trädet ska stå på samma nivå som i kukan. Förädlingsstället syns som en knöl längst ner på stammen och det ska vara över markytan. Återfyll till hälften med jord, tryck till lätt, vatt-

na och fyll jord ända upp till omgivande mark. Gör en liten jordvall en bit ut från stammen, så stannar vattnet kvar när du vattnar.

Om jorden är en styv kompakt lera kan man plantera på en upphöjd bädd. Det förbättrar dräneringen och syretillgången. Blanda den uppgrävda jorden med organiskt material och gör en välvd bädd som i centrum är cirka 20 cm högre än omgivande mark.

Håll jorden runt fruktträdet öppen de första fem åren. Täck ytan med flis, bark eller gräsklipp. Det bevarar markfukten och förhindrar en del ogräs.

Måttligt med växnäring

Allmänt sett har fruktträd ganska litet behov av näring. Om trädet växer i god jord bör man inte ge näring de första åren. Är jorden nä-

ringsfattig eller om trädet konkurrerar med gräsmatta kan det vara dags att börja gödsla under trädets andra växtsäsong. Ju större trädet blir desto längre ut från centrum bör man placera gödseln, eftersom även rot-systemet breder ut sig. Gamla väletablerade träd klarar sig ofta bra utan regelbunden gödning.

Kväve är viktigt för tillväxten, men för mycket kväve ger kraftig växt av skott och blad, försenar fruktsättningen och gör trädet mer mottagligt för sjukdomar. Om kväve ges senare än mitten av juli försämrar det trädets övervintringsförmåga.

Kalium behövs för att frukten ska få fin kvalitet och för trädets vinterhärdighet. Kaliumbehovet är i allmänhet mindre på lerjord än på sandjord.

Kalcium har betydelse för trädets förmåga att motstå svampangrepp men är också särskilt viktigt för fruktens hållbarhet. Behovet är störst under försommaren. Brist på kalcium kan leda till pricksjuka och flera andra sjukdomar på frukten. Vid torka lyckas träden inte alltid ta upp kalcium i tillräcklig mängd, även om det finns i marken.

Vid behov kan man mylla ner 5–6 liter/m² av förmultnad stallgödsel eller gödselkompost på våren. Marktäckning med gräsklipp eller avslagna gröngödslingsväxter är också ett sätt att tillföra näring. Lite kompost varje år gör alltid nytta. Tillför dolomitkalk eller

algmjöl om frukten varje år får pricksjuka.

Vatten

Fruktträdens behov av vatten är allra störst de första åren efter plantering. För äldre träd är behovet som störst veckorna efter blomningen och fram till slutet av juli–början av augusti.

Träd på svagväxande grundstammar är i regel mer torkkänsliga än de på starkväxande grundstammar. Minst vattenbehov har surkörsbär. Allför kraftig bevattning mot slutet av sommaren kan leda till sämre avmognad hos träden och större risk för lagringssjukdomar på frukten.

Skydda träden

Rådjur och gnagare kan göra stor skada på unga fruktträd. Sätt upp nät runt hela trädet och gnagskydd runt stammen.

Låt inte gräs växa för nära intill trädet. Stampa till snön runtom vintertid.

Mer tips finns i Lätt om odling nr 25.

Text: Eva Wirén, hämtat från Fakta Trädgård–Fritid nr 17, SLU Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala, telefon 018-67 11 00.

Ill: Han Veltman

En samproduktion mellan Koloniträdgårdsförbundet och Riksförbundet Svensk Trädgård.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org